

Venedik Gizli Servisi: Rönesans'ta Bir İstihbarat Teşkilatı

Ioanna Iordanou, Çev. Fatih Yüksel

İstanbul, Kronik Kitap, 2020, 416 Sayfa, ISBN: 978-605-7635-65-5

Şevval SEVİMLİ*

Kitabın yazarı Ioanna Iordanou, Oxford Brookes Üniversitesinde İnsan Kaynakları Yönetimi'nde öğretim üyesidir. Aynı zamanda da Warwick Üniversitesi Rönesans Araştırmaları Merkezi fahri araştırma üyesidir. Çoğunluk olarak çalıştığı konular casusluk ve istihbarat üzerine olmuştur. İstihbaratın erken modern ekonomilerinde rolü merkezde olmasıyla ekonomi ve işletme tarihi araştırmalarında bulunmuştur. Bu kitap *Venice's Secret Service* adıyla 2019 yılında Oxford University Press tarafından yayımlanmış olup Fatih Yücel'in çevirisi ile Eylül 2020 itibariyle de ülkemizde okuyuculara sunulmuştur.

Eser, temel olarak altı başlık ve onların alt başlıklarından oluşmaktadır. Her bölümün sonunda bir sonuç kısmı mevcuttur. Venedik Gizli Servisi hakkında çeşitli ve detaylı anlatımlar mevcuttur. Esere baktığımızda anlatılan her konunun örneklerinin de mutlaka verildiğini görüyoruz.

Kitap on altıncı yüzyılda Venedik'in kurduğu büyük ve derin istihbarat servisini ele almaktadır. Kronolojik olarak 1500-1630 yılları arasındaki dönemi ele almaktadır. Venedik'in kurduğu bu gizli servis merkezden idare edilmiş ilk devlet istihbarat servisi olma özelliğini taşıyor. Rönesans döneminde meydana gelen gizli servis bu alanın en temel taşıdır. Venedik'in istihbarat servisinin, gizli servislerle ilgili yapılan ve yapılacak çalışmalar için hem iyi hem de çok detaylı bir konu olduğunu kitabın içeriğine bakarak anlamamız mümkündür. Ayrıca Venedik tarihine çok büyük katkı sağlayan bu eser, Venedik istihbaratı hakkında detaylıca yazılmış ilk eserdir. Bu konuyla ilgili birkaç kitap olsa da hepsi yetersiz

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, sevval.sevimli@hotmail.com

kalmıştır.

Bu servisin, Venedik'in siyasi ve ticari ilişkiler kurduğu devletlere kadar uzandığını ve Venedik ticaretinin dış piyasaları sardığı gibi sardığını görmekteyiz. Kitapta da söylendiği gibi Avrupa, Osmanlı ve Kuzey Afrika bölgelerine casuslar gönderildiğini görmekteyiz. Böylesine büyük bir servisin yönetimi ise Onlar Konseyi'ne aitti.

Yazarın da belirttiği gibi eserde *istihbarat* ve *organizasyon* kelimelerinin öne çıktığını görmekteyiz. İstihbaratın öncelikli olarak resmî devlet temsilcileri ile yapıldığını fakat ilerleyen zamanlarda bu istihbarat ağına halkın da dâhil olduğunu görmekteyiz.

Venedik'ten öncesine ya da çağdaş diğer devletlerin istihbarat organizasyonuna bakıldığında daha küçük, daha bireysel ve soylu çıkarlarına hizmet eden sistemler olduğunu görmekteyiz. Venedik'in organizasyonuna baktığımızda daha karmaşık, daha büyük ama bir o kadar da işleyen bir organizasyon olduğunu görüyoruz kitapta. Elçi, vali gibi isimlerin yanında tüccar, ücretli ajanlar ve gönüllü kişilerin de istihbaratta yer aldığını görmekteyiz. Tüm bu geniş ağı kontrol altında tutmayı sağlayan şeyleri hiç şüphesiz ki alınan tedbirler olarak kabul edebiliriz. Kitapta "Fevkalade Tedbirler" bölümünde, alınan tedbirlere örnekleriyle yer verilmiştir. Alınan bu tedbirlerin zaman zaman ne kadar aşırıya kaçtığı da gözler önüne serilmektedir. Devlet için gizlilik ayrı bir önem taşımaktaydı. Gizliliği, bölümün de adını aldığı gibi "Bir Venedik Erdemi" olarak görüyorlar. Gizliliğin devlet idaresinin meşru bir aracı olduğu söylenmektedir kitapta. Gizliliğin korunma altına alınması için de pek çok resmî düzenlemelere gidilmiştir. Onlar Konseyi'ne mensup asilzadelerin görüştükları kişilere kadar sınırlamalar geldiğini görmekteyiz. Konulan kurallardan ise kimse muaf değildi. En üst görevlilerin dahi kurallara uyması beklenirdi. Bu kurallara uymamanın cezası çok ağır olabiliyordu da. Olası bir itaatsizliğin ölümüne ve daha sonra mallarına el konulmasına kadar gidebileceği belirtiliyor kitapta. En önemli öncelik ise denizasını yazışmaların korunmasıydı. Bunun için de belgelerin örneklerini oluşturmak ve dağıtmak kesinlikle yasaktı. Ayrıca kriptografiye yani şifreli yazışmaya başvurulurdu. Devletin güvenliğiyle ilgili bilgi toplanması, iyi vatandaş davranışı olarak kabul ediliyordu. Venediklilerin daha on dördüncü yüzyıldan itibaren bütün kamusal alanlarda isimli ya da isimsiz olarak ihbarlar yapmaya teşvik edildiği de kitapta yer almıştır. Yine en büyük güvence gizliliğidir. Tüm Venedik halkının da istihbarat için teşvik edilmeleri pek çok sorunları da peşinden getirmiştir. Örneğin doğruluğu, yanlışlığı bilinmeyen yığınla istihbarat bilgileri toplanmaya başlanmıştı. Yine bunun önüne geçmek için alınan çeşitli önlemlere kitapta yer verilmiştir.

Eserde ayrıca İngiltere, Fransa, Osmanlı gibi devletlerin de istihbarat örgütlerine değinilmiştir. Konularla ilgi sık sık Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik arasındaki istihbarat durumlarından örnekler kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu kitap boyunca karşımıza çıkan isimlerdendir.

Yazışmalar Venedik istihbaratının temelini oluşturmaktadır. Yazışmaların bu kadar büyük önem taşıyor olması da çeşitli tehditler ve yüksek güvenlik önlemleri alınmasına yol açmıştır. Mektupların gönderilmesi, taşınması ve teslim edilmesi esnasında oluşabilecek sorunlara karşı büyük önlemler alındığı

da kitapta yer almıştır. Venedik servisinin bilginin taşınması konusunda büyük bir organizasyona giriştiği ve bunu yaparken de sabırlı olduğu öne çıkmaktadır. Belki de bu bilgilerin taşınmasındaki güvenlik, ağır büyük ve karmaşık olmasıyla sağlanıyordu.

Kitapta Venedik istihbaratının organizasyonunun on beşinci ve on altıncı yüzyıllardaki bürokratik büyümesiyle, iyi yönetimle beraber şekil aldığı belirtilmiştir. Zaten kitabı okuduğumuzda da bu süreç hakkında fikir sahibi olmuş hale geliyoruz. İstihbaratın en temel kaynağının yazışmalar olduğunu görmekteyiz. Yazışmaların pek çoğu şifreli ve birtakım önlemler alınmış şekilde gerçekleşmekteydi. 15. yüzyıl itibarıyla başlamış ve bu şifreli yazışmalar çeşitli şifreler oluşturma ve çözme konusunda uzmanların oluşmasını sağlamıştır. Kitapta şifreli yazışmalar için çeşitli örnek görseller de kullanılmıştır. Ayrıca bu şifreli yazışmaların okunması ve oluşturulması için devlet tarafından kurulmuş olana bir kriptoloji departmanı mevcuttu. Bu departman devlet tarafından finanse edilmişti. Departmanın nasıl işe alım yaptığı da kitapta bir alt başlık olarak ele alınıyor. Şifrelemenin yaygınlaşmasıyla da sistemli hale geliyor.

“Rönesans Venedik’inin istihbarat toplama ve casusluk faaliyetlerinin merkezi idaresinin başında bulunan Onlar Konseyi, öncelikle Venedik’in gizli ajanlarının işe alınması ve denetlenmesinden sorumluydu.” Kitaptan alıntıladığımız bu cümle ile görüyoruz ki ajanların alımıyla en yüksek yönetim grubu olan Onlar Konseyi ilgileniyor. Bu alımları bizzat konseyin yapması bu konunun ciddiyetini ve önemini bir kez daha hatırlatıyor. Ajanlar için belli bir sınıftan olma şartı da olmadığını görüyoruz. Toplumun her kesiminden kişilerin ajanlık, casusluk yaptığını görmekteyiz. Profesyonel ve amatör istihbaratçıların da bu sistemde yer aldığını görmekteyiz. Ajanların *profesyonel, amatör* ve *ücretli* olarak üçe ayrıldığı belirtiliyor. Bu üç çeşit ajanlık hakkında kitap detaylı bilgi vermektedir. Resmî ve gayri resmî muhbirler kullanılmaktadır. Ayrıca Venedikli elçilerin, valilerin ve diğer temsilcilerin kendi casuslarını tutma yetkisi de vardır. Konsololar diğer ülkelerdeki Venedikli elçiler ile istihbarat merkezi arasında aracılık görevinde bulunmaktadır.

Venedik gizli servisinin bilgi toplamada başvurduğu örneklerden birisi olarak mektupları ele geçirme yöntemini kullandıkları görülmektedir. Bunun yanında çeşitli rüşvet ve hediye verme yöntemini kullandıklarını da görmekteyiz. Kitapta, Venediklilerin, Osmanlı devlet adamlarına çeşitli hediyeler verdiği görülmektedir.

“Rönesans Venedik’inde istihbarat organizasyonları sadece katı, tepeden inme otorite ve kontrol değildi; aynı zamanda sıradan fertlerin aşağıdan yukarıya katkılarına bağlı olan çok sayıda ön saf ve destek operasyonlarının akıcı ve esnek faaliyetlerinin bir birleşimiydi.” Kitaptan alıntıladığımız bu cümleye baktığımızda belki de Venedik istihbarat servisinin olduğu dönemde neden öne çıktığını ve başarılı olduğunu görmemiz mümkündür. Böylesine önemli ve gizliliğin ön planda olduğu bir organizasyon, halktan her kesimin dâhil olmasıyla Venedik için bir tehdit olmaktan ziyade bir güç haline gelmiştir, diyebilmemiz mümkündür.

Yazarın, eserini kaleme alırken çok çeşitli kaynaklardan yararlandığını görmekteyiz. Yararlandığı

kaynakları kitapta bir alt başlık altında anlatmıştır. Venedik Devlet Arşivlerinin yanında Roma, Londra gibi Avrupa'nın ve diğer ülkelerin çeşitli kaynaklarından yararlanmıştır. Zaten söz konusu olan birçok devletle siyasi ve ticari ilişkiler kurmuş olan Venedik ve istihbaratı olduğu için tek bir ülkenin kaynaklarından yararlanmak çok da objektif, tam ve doğru olmazdı. Ayrıca yazar, farklı arşivlerdeki belgeleri karşılaştırmalı olarak ele aldığını da belirtmektedir.

Bu eserin Venedik istihbaratı ile diğer istihbarat çalışmaları için yol ve yöntem gösterici bir çalışma olduğunu görmekteyiz. Bu alandaki çalışma azlığından ve detaylı ele alımın yeterli olmamasından bu kitap, bu alana büyük katkı sağlamaktadır. Venedik istihbarat servisinin bu denli detaylı ve ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan ele alınmasından dolayı okuyucunun konuya hâkim olması daha da kolaylaşmaktadır.